

پیمایش‌ها انحصاری داده‌ها محرمانه

پژوهشگران از موانع انجام و انتشار نتایج پیمایش‌های افکارسنجی می‌گویند

بماند و وزرای مختلف اشاره کرده‌اند که این داده‌ها باید در اختیار قرار بگیرد، اما هنوز این اتفاق نیفتاده است. همچنان داده‌های تحقیقات فرهنگی و اجتماعی کشور، دانشگاهی و عمومی وجود ندارند که بتوان روی آنها تحقیق انجام داد. به همین دلیل بیشتر این تحقیقات مصرف مقطعی، مشخص و محدود دارند. کشور نمی‌تواند با این شیوه جلو رود.

میرزایی اضافه می‌کند، بخش قابل توجهی از تحقیقاتی که در ژورنال‌های معتبر جهانی دیده می‌شود، از جنس تحلیل ثانویه است و این یعنی باید داده‌ها در دسترس باشند که بتوان آن‌ها را تحلیل کرد: «این موارد از بدیهیات توسعه علمی است. باید بتوان به داده‌های علمی، اجتماعی و فرهنگی دسترسی داشت تا روی آن پژوهش، پایان‌نامه دانشجویی و تحلیل ثانویه انجام داد. شما در ایسپا داده‌ای را که محرمانگی ندارد، محرمانه نکنید. مواردی مانند امنیت ملی در همه‌جای دنیا محرمانه است، اما مگر چند کار از این جنس است؟ مسائل فرهنگی خانوار، رأی دادن در انتخابات، نحوه گذراندن اوقات فراغت و... محرمانگی ندارد. ما نمی‌توانیم یک داده را محرمانه بدانیم و انتظار داشته باشیم که کار پیش برود. دسترسی‌های محدود امکان تأمل را فراهم نمی‌کند. در حالی که اگر این داده وجود داشته باشد، می‌توان با آنها موضوعاتی را کشف کرد. یکی از ابزارهای کار ما همین داده‌هاست و هرکسی به تناسب چارچوب مفهومی که دارد، از آنها بهره می‌برد. براساس یک داده کوچک هم می‌توان سیاست‌گذاری انجام داد.»

میرزایی اعتقاد دارد که داده‌های کوچک هم می‌توانند در سیاست‌گذاری‌های کلان موثر باشند و به ابزاری برای دیدن، تبدیل شده‌اند: «برای مثال همین که بدانیم اوقات فراغت در ایران فردی سپری می‌شود یا جمعی، می‌توان سیاست‌گذاری کرد؛ چون جامعه‌ای که اوقات فراغت خود را جمع‌گرایانه سپری می‌کند با جامعه‌ای که آن را فردگرایانه سپری می‌کند، تفاوت دارد. تا زمانی که نتوانیم مواجهه واقعی با داده‌ها داشته باشیم و آنها را به‌مثابه یکی از ابزارهای مهم شناخت و تحلیل جامعه بدانیم، علوم اجتماعی، دستگاه‌های اجرایی و جامعه راه به جایی نمی‌برند. این داده‌ها ابزار دیدن ما و شما هستند که براساس آن جهان را می‌بینیم؛ بنابراین بحث بر سر این است که مراکز دانشگاهی باید آن هم‌افزایی را در این بحث داشته باشند.»

▼ انحصاری کردن افکارسنجی‌ها

در ادامه این نشست، ابراهیم شیرعلی، رئیس مرکز افکارسنجی ایسپا هم درباره آسیب‌شناسی فرآیند طراحی، اجرا و کاربست پیمایش‌های اجتماعی و تحقیقات افکار عمومی توضیح داد و از انحصاری شدن پیمایش‌ها و افکارسنجی‌ها انتقاد کرد. به اعتقاد او پیمایش‌های اجتماعی، تحقیقات نظرسنجی و افکار عمومی باید دو کارکرد مهم و کلیدی

یک‌سده اخیر با مباحث اجتماعی و علم‌الاجتماع مأنوس شده‌ایم: «بعد از انقلاب آنچه کار تحقیقات و پیمایش را در دستور کار قرار داد، بند الف ماده ۱۶۲ قانون برنامه توسعه است که در سال ۱۳۷۹ تصویب می‌شود. در ذیل این بند، وزارت ارشاد مأموریت پیدا کرده است که با انجام مطالعات لازم و مشخص کردن تعاریف فرهنگ، نسبت به تعریف شاخص‌های آن اقدام کند و هر دوسال یکبار تحولات مربوط به شاخص‌های فکری، بینشی و رفتاری جامعه را تعیین و برای بررسی در اختیار دستگاه‌ها و نهادهای مختلف قرار دهد؛ شاید بتوان گفت که این نقطه‌عطف تحقیقات پیمایشی در برنامه سوم توسعه است که در زمان آقای خاتمی در آن گنجانده می‌شود. تأسیس ایسپا هم ذیل برنامه سوم توسعه و در سال ۱۳۸۰ است که به‌نوعی به همین پرسش پاسخ می‌دهد و تحولات سیاسی، فکری و اجتماعی که رقم می‌خورد.»

به گفته او، در کنار بخش خصوصی و دولتی، جهاد دانشگاهی هم در این مسیر اقدام ویژه‌ای انجام می‌دهد: «در ۲۵ ساله که از تأسیس ایسپا می‌گذرد، تجربه کشورهای آسیایی هم همین بوده، هرچند در آمریکا و اروپا خیلی قوی‌تر عمل شده و عملاً تا آخری ۵۰ ساله در این زمینه داریم. خلاف آنچه در آمریکا می‌بینید، تحقیقات پیمایشی در دانشگاه مستقر نیست؛ در حالی که در تجربیات جهانی، عمده موسساتی که نام‌شان در این زمینه ذکر می‌شود، تحت نظر دانشگاه می‌شیکان، شیکاگو و کلمبیا فعالیت می‌کنند و جایگاه ویژه‌ای دارند، اما غفلت سازوکار آموزش عالی ماست که نهادهای مرتبط در این حوزه، کمتر تحت نظر نهاد آموزش عالی در ایران شکل گرفته‌اند؛ هرچند راهبر اصلی همه آنها دانشگاهیان‌اند. همه این‌ها محصولات دانشگاه است اما جای آن در دانشگاه نیست و نمی‌توان به سادگی از کنار آن عبور کرد. حتی در مجموعه قانون هم که مصوب می‌شود، به وزارت ارشاد تکلیف می‌شود که آن را انجام دهد. در این ماجرا با وجود اینکه تلاش وزارت ارشاد تحسین می‌شود، ولی دانشگاه باید این سنجش را انجام می‌داد.»

میرزایی تأکید می‌کند که با وجود تأکیدات زیاد، هنوز در ایران پایگاه جامع داده‌های فرهنگی و اجتماعی نداریم و داده‌ها محرمانه باقی می‌ماند: «در سال ۱۳۸۹ در دیدار با رهبری گفته بودم که به وزارت علوم و کشور و وزارت ارشاد بفرمایید که به تأسیس پایگاه جامع داده‌های فرهنگی و اجتماعی کشور همت کنند. با وجود کارهای ارزشمندی که در شورای اجتماعی کشور، مجموعه سازمان امور اجتماعی و ارشاد انجام شده، اما هنوز پایگاه جامع داده‌های فرهنگی و اجتماعی کشور نداریم و آن مقدار اندکی هم که وجود دارد، جزیره‌ای، جدا و محرمانه است. این درحالی است که قانون شفافیت الزام می‌کند که هیچ چیزی نمی‌تواند محرمانه

حسین میرزایی
عضو هیئت علمی
دانشگاه تهران:

در سال ۱۳۸۹ در دیدار با رهبری گفته بودم که به وزارت علوم و کشور و وزارت ارشاد بفرمایید که به تأسیس پایگاه جامع داده‌های فرهنگی و اجتماعی کشور همت کنند. با وجود کارهای ارزشمندی که در شورای اجتماعی کشور، مجموعه سازمان امور اجتماعی و ارشاد انجام شده، اما هنوز پایگاه جامع داده‌های فرهنگی و اجتماعی کشور نداریم

سارا سبزی
خبرنگار گروه جامعه

یکی از آخرین موارد محرمانه‌شدن پیمایش‌ها در ایران که در رسانه‌ها شنیده شد، به دو سال قبل برمی‌گردد که کتاب موج چهارم پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان رونمایی شد، اما منتشر نشد و فقط بخش‌هایی از آن در اختیار بعضی پژوهشگران قرار گرفت؛ اتفاقی که نه‌تنها موجی از انتقادات را به همراه داشت، بلکه موجب شد دوباره ماجرای محرمانه‌ماندن داده‌های افکارسنجی به میان آید؛ روندی که به گفته محققان به‌ویژه حوزه علوم انسانی، به روالی عادی در ایران تبدیل شده و داده‌های پیمایش‌ها محرمانه باقی می‌مانند.

چهار موج پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان از اواخر دهه ۷۰ شمسی تا سال ۱۴۰۲ اجرا شد اما نتایج هیچ‌کدام به‌صورت رسمی منتشر نشد و هر بار دسترسی رسانه‌ها به آن باعث شد که بالاخره داده‌های آن در دسترس عموم قرار بگیرد. مدتی پیش محسن گودرزی، جامعه‌شناس، در گفت‌وگویی با «هم‌میهن» درباره تبعات محرمانه‌ماندن داده‌های پیمایش‌ها گفته بود. به اعتقاد او «راه‌های متعددی برای شناخت وضعیت اجتماعی وجود دارد و انواعی از روش‌های مختلف تحقیق را می‌توان به کار گرفت. محرمانه‌شدن اطلاعات پیمایش، مانع شناخت نمی‌شود هرچند در برابر این شناخت، دست‌اندا ایجاد می‌کند.» این موضوع به محور بخشی از گفت‌وگوهای نشست تبارشناسی پیمایش‌های اجتماعی و تحقیقات افکار عمومی در ایران تبدیل شد که به مناسبت بیست‌وچهارمین سالگرد تأسیس ایسپا برگزار شد و سخنرانان در آن از موضوع محرمانه نگه داشته‌شدن داده‌ها و انجام انحصاری آنها از سوی نهادهای دولتی و حاکمیتی انتقاد کردند. انطور که رئیس مرکز افکارسنجی ایسپا توضیح داد، در ایران علاقه زیادی به انحصاری کردن اجرای پیمایش‌ها و محرمانه کردن داده‌های نظرسنجی وجود دارد؛ در حالی که در کشورهای دیگر دولت مجری و منتشرکننده نظرسنجی‌ها نیست و تنها از این مراکز حمایت می‌کند.

حسین میرزایی، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران هم که یکی از سخنرانان این نشست بود، از مستقر نبودن مراکز تحقیقات افکارسنجی در دانشگاه‌ها و محرمانه‌بودن تبعات آن گفت. او از آغاز مأموریت وزارت ارشاد برای تعریف و بررسی شاخص‌های فرهنگ گفت که از اواخر دهه ۹۰ به آن مامور شده بود. به گفته میرزایی، از سال ۱۳۲۲ که اولین کتاب علوم اجتماعی در ایران منتشر شد و می‌توان آن را آغاز این حرکت علمی مدون در نظر گرفت، تقریباً در

دلیل حذف کلمه «خشونت» از لایحه حمایت از زنان

دبیر اول کمیسیون اجتماعی مجلس گفته که عده‌ای می‌گفتند، ما باید از کلمه «خشونت» در لایحه حمایت از زنان بپرهیزیم؛ به‌دلیل اینکه بیگانگان از موضوع خشونت سوءاستفاده می‌کنند. به گزارش ایلنا، فضل‌الله رنجبر درباره استرداد لایحه از مجلس ادامه داد: «در کمیته کاری‌ای که برای بررسی ابعاد لایحه تشکیل شده بود، اختلاف‌نظرهایی بود که نمایندگان دولت و برخی از نمایندگان عضو کمیسیون معتقد بودند، تغییرات اساسی در لایحه دولت داده شده و از آنچه در آن مدنظر دولت بوده، فاصله گرفته است، لذا در چند جلسه مطرح شد. به‌خاطر همین اصرار نمایندگان دولت و برخی نمایندگان عضو کمیسیون اجتماعی بر وجود این تغییرات، دولت‌فعالدرخواست استرداد کرد.»

مخالفت دولت با طرح جدید مهریه

از سال گذشته، کمیسیون حقوقی قضایی مجلس نحوه اجرای محکومیت‌های مالی در جرائم غیرعمد و موضوع مهریه را مورد بررسی قرار داده که در پی آن، حداکثر ۱۴ سکه به‌عنوان صداق یا مهر به پیشنهاد شده است. به گزارش ایسنا، زهرا بهروزآفر، معاون رئیس جمهوری در امور زنان و خانواده در این باره واکنش نشان داده و گفته است که مطالعات نشان داده حتی در دوره‌ای که ضمانت اجرایی مهریه به ۱۱۰ سکه کاهش یافت، این اقدام منجر به کاهش دعاوی با میزان مراجعه به دادگاه‌ها نشد. درواقع این نوع تصمیم‌ها راهکار مؤثری برای تحکیم خانواده نیست. لذا تغییر و اصلاح ماده ۲۲ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱ و کاهش سقف اجرایی مهریه از ۱۱۰ به ۱۴ سکه از نظر ابعاد فقهی، حقوقی و اجتماعی آن جای نقد دارد که لازم است پیشنهاداتی دیگر جایگزین اصلاح این ماده شود. محدود کردن اجرای مهریه به ۱۴ سکه، فاقد مستندات صریح شرعی بوده و برخلاف اختیار قانونی و شرعی زوج در مطالبه حق خود است و صرفاً می‌توان با قید «عندالاستطاعه» با پذیرش زوجیه بر آن محدودیت ایجاد کرد.

خاکسپاری سالانه ۷ هزار عضو پیوندی

امید قبادی، نایب‌رئیس هیئت‌مدیره انجمن اهدای عضو ایرانیان درباره میزان مرگ‌ومیر افراد نیازمند پیوند عضو در لیست انتظار پیوند، گفته است که بررسی‌ها حاکی از آن است که هر دو تا سه ساعت، یک بیمار نیازمند پیوند عضو، جان خود را در لیست انتظار دریافت عضو، از دست می‌دهد و این در حالی است که سالانه حدود ۶ هزار تا ۷ هزار عضو سالم قابل اهدا از افراد مرگ مغزی، در کشور به خاک سپرده می‌شوند. او بیان اینکه بیش از ۵ هزار تا ۸ هزار مرگ مغزی سالانه در کشور اتفاق می‌افتد، گفت: «ضربه به‌سر، مهم‌ترین علت مرگ مغزی در سطح جهان به‌ویژه کشورهای منطقه مدیترانه شرقی سازمان جهانی بهداشت به حساب می‌آید و حوادث ترافیکی، مهم‌ترین عامل ضربه به‌سر محسوب می‌شود. آمار و ارقام بیانگر این است که حدود ۱۶ هزار تا ۲۰ هزار نفر سالانه در کشور به‌دلیل حوادث ترافیکی جان خود را از دست می‌دهند که ۵ هزار تا ۸ هزار نفر از این افراد به‌دلیل مرگ مغزی جان خود را از دست می‌دهند.»

